

podle jednotlivých literárních období. Byla tak vytvořena neocenitelná příručka, jež bude sloužit vzhledem k jazykové blízkosti i českému čtenáři, který slovník tohoto rozsahu a zaměření dosud nemá.

Velký rozsah kvalitních syntetických prací, o jejichž výseku přináší informace tato recenze, je dokladem soudobých tendencí, ale i výsledkem zrání nejen oboru, ale i jeho představitelů a tvůrců, jimž patří moje hluboké uznání.

Danuše Kšicová

RUSKÁ SLAVISTIKA A P. D. DRAGANOV

Blaže Ristovski: *Makedonistot Petar Draganov 1857–1928*, Matica makedonska, Skopje 2007, 183 s.

Vývoj české, vídeňské, polské, ruské, balkánské slovanské i další evropské slavistiky prodělal několik základních etap. Po období romantického pojetí jazyka a národa a po vymezení slovanské problematiky z filologie a historie v 18. století se slavistika jako soustavné poznávání konstituovala v prvních čtyřech desetiletích 19. století, kdy se mj. postupně zakládaly na petrohradské, moskevské, kazaňské a charkovské univerzitě katedry slavistiky. První kádry, např. O. M. Bodjanskij, P. I. Prejs, I. I. Srezněvskij a V. I. Grigorovič se školily v Praze a v některých dalších slavistických centrech. Staly se zakladateli slavistiky jako vědecké disciplíny.

Již v prvních desetiletích 19. století byly v Rusku položeny základy vědeckého studia např. starožitností a církevněslovanského jazyka, písma a písemnictví. Víme, jak intenzivně se o to zajímal P. J. Šafařík. V. I. Grigorovič podnikl v letech 1844–1847 cestu po Balkáně, navštívil Athos, Soluň, Ochrid, Bulharsko a další místa a shromáždil unikátní soubor slovanských rukopisů. Na zpáteční cestě jel přímo do Prahy, aby o tom informoval P. J. Šafaříka a další české slavisty. Době vzniku glagolice a cyrilice věnoval O. M. Bodjanskij svou disertaci. I. I. Srezněvskij, který se mj. zabýval otázkami slovanské etnografie a folkloristiky, napsal jednu z prvních recenzí (první napsal Čech Moric Fialka) na sborník D. a K. Miladinovových *Bálgarski narodni pesni* (1861), který obsahoval 665 lidových písní a jiných lidově slovesných výtvorů, z nichž pouze necelá stovka byla z bulharského území, ostatní byly makedonské.

Ovšem teprve od šedesátých let 19. století, kdy vstoupil v platnost nový zákon o univerzitách a nastoupila nová slavistická generace, kdy ruská slavistika prezentovala některé významné výsledky, zejména práce A. Ch. Vostokova, F. I. Buslajeva, J. K. Grota aj., a také pod vlivem prací slovinského lingvisty F. Miklošiče a Němce A. Schleichera, se slavistika ustálila jako souhrn věd o Slovanech. Zatímco však u ostatních slovanských národů byla slavistika jedním z prostředků za osvobození národa, za zachování jazyka a rozvoj literatury a kultury, v Rusku se jí oficiální politika snažila využít pro své zájmy především u pravoslavných balkánských Slovanů.

V druhé polovině 19. a v prvních desetiletích 20. století ruská slavistika rozpracovávala četné obecně teoretické a konkrétní otázky srovnávací slovanské mluvnice, dialektologie, jazykových kontaktů, historické fonetiky, fonologie, srbského a charvátského přízvuku, historické syntaxe aj. Pozoruhodnou úlohu sehrála tzv. moskevská škola, v jejímž čele stál F. F. Fortunatov, a kazaňská škola J. Baudouina de Courtenay. A rovněž jazykovědné práce A. A. Potebni. Zesílil zájem o studium západoslovanských a jihoslovanských jazyků. Počátkem 20. stol. se G. A. Iljinskij soustředil na studium srbského jazyka. Významným vědeckým dílem byla na počátku století monografie A. M. Lukjanenka o kajkavském nářečí. Mnozí ruští slavisté se věnovali studiu bulharské mluvnice, fonetiky, morfologie a bulharského písemnictví.

V druhé polovině 19. stol. zesílil v ruské slavistice zájem o slovanskou lexikografii. Na vypracování slovníků se soustředili zejména R. F. Brandt a profesor moskevské univerzity A. L. Djuvernua, o němž jsme psali jinde (*Slovanské meziliterární shody a rozdily*, 2004, 27 n.). K nim bychom mohli přiřadit srbocharvátsko-ruské slovníky P. A. Lavrovského. Petr Danilovič Draganov (1857–1928)

shromažďoval materiál o dějinách, jazyce, literatuře a národopisu balkánských slovanských národů a pracoval na rusko-bulharském slovníku.

Právě P. D. Draganovovi, jednomu z žáků slavisty V. I. Lamanského, věnoval všestranný a vědecky velmi plodný makedonský badatel **Blaže Ristovski** samostatnou monografickou práci *Makedonistot Petar Draganov 1857–1928*. Tomuto ruskému slavistu bulharského původu z Besarábie se B. Ristovski věnoval již od konce šedesátých let minulého století. V samostatných studiích a statích pojednal mj. o Draganovových názorech na makedonské dějiny, jazyk, kulturu i archeologii, zařadil jej k prvním ruským makedonistům a označil jej dokonce za nejvýznamnějšího předchůdce a současníka zakladatele spisovné makedonštiny K. P. Misirkova, kterému se dostalo slavistického vzdělání rovněž v Rusku, stejně jako rakouského historika Karla Hrona, původem z Moravy, i makedonského odchovance petrohradské slavistiky D. Čupovského, kterému B. Ristovski věnoval rovněž četné studie.

Do monografie nyní B. Ristovski zařadil všechny v posledním dvacetiletí porůznu otištěné příspěvky. V rozsáhlé studii z roku 1983, která tvoří téměř polovinu knihy (s. 7–74), Ristovski nejprve stručně zhodnotil dosavadní skromnou makedonskou a zahraniční (především ruskou a moldavskou) literaturu o P. D. Draganovovi. Poté na základě důkladného studia dosud téměř zcela nezpracovaného archivního materiálu B. Ristovski pojednal o životě ruského slavisty, popsal mj. jeho cestu do Makedonie a na Svatou horu a analyzoval všechny jeho stati a články, které se týkají zcela nebo aspoň částečně makedonské nebo makedonistické problematiky na pozadí tehdejších složitých vztahů bulharské a srbské politiky a církve k Makedonii. P. D. Draganov poznával zeměpisně etnografické postavení jižních Slovanů a zapisoval makedonské národopisné materiály, lidové písně, sestavoval slovníčky a sborníčky venkovských nářečí a domácí mluvy, zabýval se cyrilometodějskou problematikou, studoval dějiny a vztahy i aspirace sousedních států vůči Makedonii aj. Seznámil se s filologickými a historickými i folkloristickými pracemi některých makedonistů (např. G. Pulevského). Výsledkem jeho dlouholetého studia makedonských dějin, jazyka a lidové slovesnosti byl *Makedonsko-slavjanskij sbornik s priloženijem slovarja* (1894), který zcela přirozeně vyvolal ostré reakce jak v Rusku, tak také v některých dalších slovanských zemích. Byla to v té době i po dlouhá následující desetiletí jediná práce tohoto druhu, která představila makedonskou lidovou slovesnost pod makedonským národním označením. P. D. Draganov byl jedním z prvních, kdo vystoupil proti literárním mystifikacím Stefana Verkoviće.

V další analytické studii z roku 1997 (s. 75–100) B. Ristovski rozebírá Draganovovo pojetí o samostatnosti makedonského národa, dějin, jazyka a kultury. Uvádí, jaké nepříznivé reakce a polemiky vyvolávaly v Sofii i jinde jeho *etnografické přehledy slovanské části Makedonie*. Ukazuje zároveň na to, jakých výsledků dosáhla ruská slavistika při studiu jižních Slovanů.

Petr Draganov a makedonská národní otázka v evropském vědeckém myšlení je název další stati (s. 103–120), v níž autor sleduje odborné zájmy mladého slovanského filologa po jeho příchodu do Soluně v polovině osmdesátých let 19. století, kde působil více než dva roky jako gymnaziální profesor, dějin, staroslověnštiny, bulharského jazyka a literatury, latiny a zeměpisu. A také zájem ruské filologické a historické vědy posledních desetiletí 19. stol., která mu prostřednictvím jeho profesora V. I. Lamanského navrhovala soustředit se na studium *Makedonie z hlediska národopisného, historického a archeologického*. P. Draganov sebral, sepsal a systematizoval materiál, který zpracoval ve třísvazkovém *Makedonskoslovanském etnografickém, dialektologickém, literárním a lexikografickém sborníku*, z něhož vyšel, jak jsme již uvedli výše, pouze první svazek. V dalších statích, v nichž B. Ristovski pojednává o makedonistických pracích P. Draganova, se sice čtená fakta, tvrzení a hodnocení opakují, přesto však nepůsobí rušivě. Naopak, umožňují jakýsi mnohostranný úhel pohledu na dané téma.

B. Ristovski do své knihy zařadil rovněž dvě ruské stati P. Draganova z roku 1900 v makedonském překladu a s krátkým uvedením od autora monografie. První se týká otázky obyvatelstva Makedonie, druhá pojednává o srbských a bulharských padělcích makedonských dějin, etnografie a archeologie. V knize jsou i neotištěné práce P. Draganova z oblastí makedonistiky (celkem 33 položek) a literaturu o životě a díle ruského slavisty. Vytvořil tak dobře skloubenou a cennou práci, nabitou informacemi, jež poprvé v takovém rozsahu, tak kompetentně, erudovaně a v tak širokém

kontextu predstavujú ruského slavistu jako znalce nejen makedonské jazykovědné, národopisné, národnostní a jazykové problematiky, nýbrž také ruské klasické literatury, bulharského jazyka a písemnictví, jihoslovanské literatury apod.

Podle mého názoru je nezbytné podobně jako dílo P. D. Draganova prostudovat a monograficky zpracovat na základě archivních materiálů (jsou-li ještě někde uloženy) také život a dílo A. L. Djuvernuy, N. N. Durnova a některých dalších ruských i jiných slovanských slavistů 19. a počátku 20. století.

Ivan Dorovský

UKRAJINSKÁ LITERÁRNA HISTÓRIA O SEBE

Mychajlo Najenko: *Ukrajinský literárny romantizmus. Dobový a naddobový.* Preklad Michal Roman. 1. vydanie. Univerzita Mateja Bela. Filologická fakulta. Banská Bystrica 2006, 113 s. (priložený text obálky v azbuke).

Roman Mních: *Drohobyčanin Bruno Schulz* 2006. Kolo, Drohobyč 2006, 158 s.

V najširšom význame prinášajú spoločenské zmeny so sebou rozličné zlomy, ale ony sprievádzajú aj nezastaviteľné plynutie času, čo do vývinu a vo vývine akosi a priori znamená udalosti aj prognózované i odhadované alebo očakávané a predpokladané, teda ide o prirodzené a želané ruptúry v dovtedy sústreďenom poznávaní, detailnom výskume či v kultúrnej reflexii istého javu, ktorý pre tú – ktorú národnú literatúru alebo pre humanizujúce vedomie kontinentu zohráva rolu dobrého, preto aj rešpektovaného dohovoru, ako účinne preklenúť staré aj osvedčené a orientovať sa v novom prostredí „vytvorenom“ pre vedu, umenie a spoločenský život, predovšetkým však ako sa v praxi efektívne a v poznaní i činnosti užitočne zosúladiť s toľkými zmenami naraz.

Najskôr to bude priveľa podmienok na tak „prostú“ udalosť, akou bolo posledné milénium, pretože keď opadli všetky (naivné) nadšenia, želaná i predvídaná, čo prinesie i odnesie, nastal pravidelný život spoločnosti a systematický výskum vo vede pokračoval bez závažnejších otrasov. Literárna veda v európskom prostredí sa vrátila o storočie späť po ten okamih, ktorý dokáže preklenúť v čas, „to staré“ a napojiť sa „na nové“, teda do doby, kontextu, noriem a jedinečností spoločenského i literárneho romantizmu. Tento čin a výber práve tejto duchovnej i artistnej línie sa javil od počiatku ako prirodzený, preto sa nenaznačovala naivnosť či spontánnosť pri výbere romantizmu ako tej normy, ktorou sa ustáli „staré“ a navodí „nové“ v poznávaní duchovného, kultúrneho a etnického pohybu na kontinente v dňoch, čo prichádzali.

Romantizmus a literárny romantizmus v európskom spoločenskom a duchovnom prostredí je práve tak sceľujúci ako výrazne odlišujúci, je tak zosúladený, ako je rupturovitý jav, proces, nazeranie či len gesto na vyjadrenie postoja voči životu i smrti, na upresnenie želaná na zmenu postavenia i poslania jednotlivca i spoločenstva v procesoch, čo už sám, a to vie, nemôže zásadne ovplyvniť. Vlastne na „všetko“, čo sa chápe ako minulé i prítomné, predovšetkým na hodnoty a ideály, pretože už sa jednotlivec nebráni odčleniť a súčasne v sebe obsiahnuť tak „svoje“ individuum ako aj spoločenský celok. Napokon to všetko sa „deje“ aj preto, lebo práve romantizmus a literárny romantizmus majú dostredivú silu zosúladiť tenzie vedenia (o skutočnosti) s ilúziou vízie (o želannej, očakávanej skutočnosti).

Európske národné kultúrne a literárne romantizmy sú diferencované a vo vzťahu medzi sebou aj invariantné, čo sa spravidla chápe ako „ich“ reakcia na procesy a osobitý výraz „zvnútra“ spoločenstva na spoločenské podnety, hoci spoločná pre ne ostáva túžba a úsilie dopracovať sa k zmene chápania, hodnotenia a vyjadrenia tých zákonitostí i rozličností, ktoré v súhrne odpovedajú na otázku: čo je život? Miléniový zlom posunul literárnohistorické, literárnoestetické, filozofické i historiografické uvažovanie o literárnom romantizme do bodu, ktorý sa pre mimoliterárne skutočnosti druhej polovice 20. storočia presadzovali: romantizmus a jeho transformácia do umenia sa chápe ako špecifické (etnické, národné, priestorové, regionálne aj iné) jednotlivosti s viacerými prejavmi